

Cat Ba salos priplaukoje, Vietnamo šiaurės rytuose, mus pasitinka motociklininkai įžūliu šūksniu „You! Were you go?“ (angl. „Tu! Kur keliauji?“) ir siūlosi nuvežti 30 kilometrų iki gyvenvietės, kurios mums ir reikia. Užsiprašo penkiagubai. Mes deramės. Nesutinkame. Tačiau neturime iš ko rinktis, nes aplinkui tik susivieniję motociklininkai, uolos ir krevečių auginimo fermos.

* Tęsinys. Pradžia: „Verslo klasė“ Nr. 3, 4, 5, 6

IŠ Vietnamo šiaurės pietus*

POPIETINIS
SENOLIŲ FLIRTAS.

JURGA
RAGUCKAITĖ

IŠ VIETNAMO

ANDRIAUS LEŠKEVICIAUS, JURGOS
RAGUCKAITĖS, ELZĖS RYŠKO, MARIUS
ŠLAUSTO NUOTRAUKOS

INFO

TRUMPAI APIE VIETNAMĄ:

- * Šiuo metu Vietname gyvena daugiau kaip 83 milijonai žmonių šiek tiek didesnėje nei Italija teritorijoje.
- * Apie 70 procentų vietnamiečių yra jaunesni nei trisdešimt penkerių.
- * Socialinė kampanija per visą Vietnamą skatina šeimas turėti ne daugiau kaip du vaikus.
- * Vidutinis atlyginimas per metus, remiantis metų senumo informacija, yra kiek daugiau nei 700 dolerių (nesiekia 2000 Lt).
- * Apie karinius titulus: Vietnamo karo didvyriams suteikti „Amerikiečių pėsčiųninkų žudiko“, „Amerikiečių tankų naikintojo“ arba „Amerikiečių lėktuvų naikintojo“ vardai.
- * Vaikų su prigimtiniais defektais skaičius Vietname yra vienas didžiausių pasaulyje (cheminių ginklų padariniai).
- * Vietname auginama puikios robustos ir arabiškos rūšių kavos, prancūzų kolonistų įpročiu ji plikoma tiesiai į mažą metalinį filtrą, padėtą ant puodelio, geriama su saldžiu kondensuotu pienu. Ši šalis yra trečia pagal dydį kavos eksportuotoja pasaulyje.
- * Vietnamo menininkai, galėję tapyti tik propagandinius plakatus, dabar atsigręžė į kaimo peizažą ir romantizuotą mergelių, dėvinčių baltus „ao dao“ (šilkinę ilgą suknelę prakirpiais iki juosmens šonais, dėvima kartu su kelnėmis), vaizdavimą.

UŽSIMETAME KUPRINES IR KELIU TRAUKIAME TOLYN, iki artimiausio kaimo. Mus lydi paukščių klyksmas ir trys motociklininkai iš priplaukos. Pasiekę kaimą balsuojame stabdydami važiuojančiuosius pro šalį. Elzė ir Andrius stabdo autobusą, lengvąją, mikroautobusą ir motorolerius, tačiau trys motorizuoti gangsteriai priartina ir vietnamietiška visus atgraso nuo bet kokio sandorio su mumis. Aš bandau nukreipti jų dėmesį vis dar derėdamasi, Marius užtveria kelią neleisdamas jiems privažiuoti iki kito mūsų sustabdyto autobuso. Porą valandų vyksta žaidimas „neliesk mano turistą“.

Apie vietnamiečių gangsterius ir ryžių degtinę

Visas kaimas išeina į gatvę, kažką šaukia iš paskos ir rodo pirštais. Aš sakau „sin chao“ (vietnam. laba diena), tikėdamasi, kad intonuoju taisyklingai ir neprasha ryžių sriubos (panašūs žodžiai, kita tarimo intonacija). Vakarėja, lietus nulyja dulkes ir Cat Ba kalvos atsiveria nuostabia žalumos palete. Debesys sklaidosi, kraštu bėga blėstanti saulė. Gangsteriai šiek tiek sumažina kainą. Galbūt pamąstyti-me ilgėliau – toloka eiti naktį per kalvas, tačiau suveikia lietuviškas užsispyrimas, ir mes nebenorime mokėti chuliganams. Todėl prasmingai einame į priekį. Jie atsilieka. Mes stabdome kariškių automobilį. Gangsterių trijulė tuoj pat atzvimbia. Sucypia karių automobilio padangos ir dulkes nusėda ant mūsų išstėjusių veidų. Dar vienas nubaidytas šansas nenakvoti kalvose.

Baigiasi asfaltas, toliau driekiasi geltono smėlio kelias. Prieiname paskutinį kaimo namą ir beldžiamės. Įsileidžia du plačiai besišypsantys senoliai, nesustodami kažką čirkšti sodina prie stalo. Regis, per sekundę išdygsta ryžių degtinės puslitrė. Namų šeimininkas Hungas geria į mūsų sveikatą ir užkanda žalio mango riekę su druska.

Neapsižiūrime, o keliamo jau trečią, ne tik į senolių, bet ir į aplinkui lyg iš niekur atsiradusių jų kaimynų ir anūkų sveikatą. Ponia Ngo klausia, ar mes nakvosime. Jaučiuosi kaip Odisejas, užstrigęs pas Kalipsę. Nemirtingumo jie mums nežada, bet nerimas, kaip įveikti tris dešimtis kilometrų, blėsta. Senukas tipena prie durų ir mums rodo, kad trys gangsteriai vis dar tyko.

Kažkaip ištrūkstame iš senolių glėbio. Mes lietuviai, taigi užsispiriame žingsniuoti tuos 30 km nors ir iki gyvenimo pabaigos, jeigu reikės, o gangsteriams nenusileisime. Tie jau visai sunerimę šaukia, kad naktį kalvose nesaugu ir kad mes dar vis viena grįšime pas juos, tik kaina tada jau bus kita. Mes įtraukiame kaklus ir šiepdami dantis šaukiame, kas mums tos jų kalvos, mes Fansipaną nugalėjome (aukščiausią Indokinijos kalną), tegu jie meta savo motociklus ir eina kartu su mumis, tegul parodo savo stiprybę. Pasikeičiame tūžmingomis šypsenomis. Svarbu neparodyti, kad pyksti, nes tada moraliai esi silpnėsnis, o lietuviai juk niekada tokie nebūna, ar ne?

Nežinia, kiek ilgai užsispyrimas būtų vedęs. Laimė, nužingsniavus penkis kilometrus, mus priima mikroautobusas ir nuveža į Cat Ba miestą. Žiūriu pro langą ir šurpas ima matant, kiek būtų reikėję kulniuoti.

▼ HA LONG BAY -
PLŪDRUSIS KAIMAS.

→ VAIZDAS Į BALTAŠIAS
KOPAS NETOLI MUI NE.

Ha Longo įlankos paslaptys

Ir pasiuntė nefritinis imperatorius pagalbą vietnamiečių kovotojams su kinų grobikais. Ir leidosi drakonų šeima, spjauydama perlus, o jie, vos palietę vandenį, virsdavo nefritinėmis uolomis. Sutraiškę grobikus drakonai, tačiau į dangų nebegrižo. Paniro į vandenį ir tik jų žvynuotos nugaros liko kyšoti. Taip Šiaurės Rytų Vietname legenda sukūrė Jungtinių Tautų pasaulinio paveldo objektą – Besileidžiančio drakono įlanką (vietnam. Vinh Ha Long).

Klaikiame rūke 2 tūkst. salų spokso karstiniais urvais ir rėkia baltais ilgasparniais. Vietinis žvejys kreipia vairą nuo skaisčiai žalių seklumų. Akmeniniai monolitai slenka pro šalį. Džiunglių raizgalynai ant jų viršūnių, atrodo, nėra paliesti žmogaus. Dar akimirka ir kaip prieš šimtą metų nuo gretimo užutėkio miglos atsiskirs piratų laivas raudonomis burėmis ir nusitemps grobį į kurią nors grotą.

Apie grožį sunku kalbėti, todėl mūsų ketvertukas tyli. Tyli ir tada, kai karstomės po uolas, lendame į urvus ir mokomės fotografuoti stalaktitus. Keturlinki, beveik gulomis, spraudžiamės pro tarpelį į dar vieną urvą. Marius burbteli, kad jam būtų įdomu tokiomis aplinkybėmis pamatyti „ankstyvosios pensijos“ pliusais patikėjusį ir jau kiek aptukusį verslininką.

Aš prisimenu ir lyginu Ha Longo įlanką su ta, kurią mačiau filme „Indokinija“. Iš pirmo žvilgsnio niekas nepasikeitę. Gam-

tos didybė ir žmonių skurdas čia visai greta. Plūduriuojantys žvejų kaimai vandenyje jungiasi mediniais karkasais, jais laksto ir savo teritoriją gina šunys. Tačiau dabar čia auginama perlu Tailandui ir gaudoma žuvų Kinijai.

Kasmet Ha Longo įlankos salas aplanko daugiau kaip 2 milijonai turistų. Nenorėdami paleisti aukso gyslos, visur knibždantys kinų investuotojai pastatė milžinišką poilsiavietę Tuan Chau saloje su tūkstančio vietų restoranu ir Sidnėjaus operos teatro formos renginių sale. Ateityje planuojama nutiesti automobilių, kabelių ir povandeninio susisiekimo tinklą tarp salų, įkurti zoologijos ir vandens pramogų parkus. Per dieną tikimasi sulaukti iki 10 tūkstančių turistų. Gal ir gerai, kad Ha Longo įlanką pamatau neturistinio sezono metu.

Puota po žvaigždėmis

Natrangas – kurortinis miestas Vietnamo pietryčiuose. Sėdėdama už taksi vairuotojo-motociklininko nugaros žvalgausi, kaip vietnamiečiai suvokia kapitalistinį poilsį. Plačios palmių ir paplūdimių įrėmintos gatvės driekiasi visai šalia Pietų Kinijos jūros. Šis miestas – Vietnamo „Gran Canaria“ su restoranais, siaubingo dydžio viešbučiais, kazino ir, aišku, turtingais turistais iš Rusijos. Už kelių šimtų metrų nuo kranto matyti sala su gremėždiškomis „Vinpearl“ poilsiavietės iliuminacijomis, į kurią dar visai neseniai buvo įleidžiami tik vietnamiečiai,

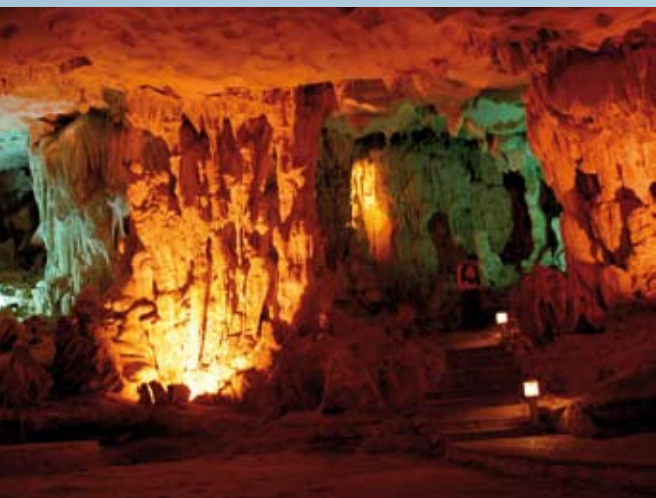
▼ **MEKONGAS.**
PLŪDURUOJANTIS TURGUS.

▲ **MUI NE** - RAUDONOSIOS KOPOS.

▲ **DALATO ŽUVYČIŲ** PARDUOTUVĖ.

o dabar kasdien fejerverkų, klubų ir viešnamių durys atvertos visiems kitiems nuvorišams.

Mes nesame nuvorišai, todėl mums nereikia sau leisti kasdien restorane valgyti prabangių patiekalų, užsigeriant būtinai vėsiu būtinai 1998 m. „Haut Brion Blanc“. Mūsų *dolce vita* yra paplūdimyje. Išsitiesę ant smėlio prie pat jūros tris vakarus iš eilės mano bičiuliai kemša skrudintus omarus, krabus ir moliuskus.

Jų iš žuvų turgaus į paplūdimį atneša vietinė moteriškė. Vienoje jos naščių pusėje – jūrų gėrybių pilnas krepšys, kitoje – grotelėmis uždenyta žarijų puodynė. Viskas šviežia ir nebrangu (omaro kilogramas – 25 Lt, septynios tigrinės krevetės – 6 Lt, delno dydžio krabas – 3 Lt). Tik ištiesk ranką – ir keptas moliuskas lekia į burną.

Aš šitų gėrybių nevalgau nuo tada, kai išmokau nardyti, todėl grauziu čia pat virtus šviežius kukurūzus (0,8 Lt) ir tirpstu

← **URVAS** VIENOJE IŠ HA LONGO ĮLANKOS OLŲ.

↘ **DRUSKOS** KALNUOSE.

➔ **MERGAITĖ SU PERLŲ VĒRINIŲ.**

➔ **VIETNAMO GROBIS EKSPONUOJAMAS KARO MUZIEJUJE SAIGONE.**

nuo ryžių pudingo su imbieru ir medumi (0,8 Lt). Visa tai paplūdimyje siūlo vietiniai prekeiviai.

Mes keliamė vietinio raudonojo maišyto vyno „Dalat Premium“ (5,8 Lt) taures, linkėdami, kad Palangos paplūdimiuose būtų įmanoma gauti šviežių žuvų vietoje cepelinų ar vaisių vietoje riebaluotos keptos duonos. Atrodo, taip paprasta ir taip verslu.

Sužinome apie maro bacilą

Kapitalistiniame Natrango mieste ribojama proletariško biudžeto ir paslapčia tuo didžiudamasi keliauju į mažai kieno lankomą Alexandro Yersino muziejų. Tai prancūzų ir šveicarų gydytojas, atradęs buboninio maro bacilą ir Natrange įkūręs laboratoriją, čia buvo pradėta gaminti serumą. Yersinas Vietname yra gerbiamas už tai, kad padėjo kovoti su tuo metu Indokinijoje siautusia „juodąja mirtimi“. Dabar bene kiekvienas miestas turi Yersino vardo gatvę. Ant jo antkapio rašoma: „Geradarys ir humanistas, didžiai gerbiamas Vietnamo žmonių“.

Kaip kiekvienas genialus žmogus, Yersinas neapsiriboja medicina, tuo pat metu jis plėtoja Vietnamo agrikultūrą: vienas pirmųjų importuoja ir bando aklimatizuoti kaučiukmedį iš Brazilijos (lot. *Hevea brasiliensis*) ir chininmedį (lot. *Cinchona ledgeriana*), kuris žinomas kaip efektyvi maliarijos gydymo ir prevencijos priemonė. Jis rengia ekspedicijų į regionus, kuriuose europiečiai dar nebuvo lankęsi, sukuria ir koordinuoja medicinos laboratorijų tinklą, bendradarbiauja su Indokinijos meteorologijos tarnyba, jiems braižo potvynių ir atoslūgių grafikus.

Žiūriu į Yersino sukaupą biblioteką: to laiko pažangiausi astronomijos, fizikos veikalai, naujausi technikos žurnalai. Spoksau pro jo mėgstamą teleskopą ir galvoju, kad netiesa, jog asmuo gali būti geras tik vienos siauros srities specialistas. Iš tiesų darbštūs žmonės yra veiklūs ir sėkmingai gali dirbti visur.

Kitą dieną leidžiu druskos kasykloje. Sustingęs nuo kaitros dangus prislegia vandenį, šis garuodamas traukia debesis gilyn ir užanka. Čia kiekvienas daiktas yra padengtas druskos sluoksniu ir turi klampų šešėlį iš kristalų. Ateina kasėjas, daužo lyg stiklą į smulkias šukes ir stumdo į krūvas. Tada pasirodo mo-

➔ **ŽALIAS IR NEATPAŽINTAS GYVAČIUKAS CAT BA SALOS DŽIUNGLESE.**

teriškės uždengtais veidais, guminiiais batais ir pirštinėmis. Semia riešučiuomis, pila į naščius ir tipena iki didėjančios pagrindinės krūvos, ten išverčia ir grįžta. Zuja trikampės skrybėlės, tarp druskos kūgių nuo svorio linguoja smulkūs kūnai, o man gėda, kad aš stoviu, žiūriu ir nieko šiame baltame pragare nenoriu pakeisti. Srūva prakaitas. Atrodo, bet kokia kita mintis ne apie druską subyra į dar vieną neišsemtą kūgį.

Kol žiūrėjau, jos suvaikšto pirmyn ir atgal gal dvidešimt kartų, kas kartą nešdamos bent po keliolika kilogramų druskos. Druskos pakelis parduotuvėje nekainuoja nė pusės dolerio.

Centrinių aukštumų prieglobstyje

Sukame nuo pietinio kelio į vakarus ir aplankome vėsų Dalato miestą. Miestas yra pusantrų kilometro aukštyje virš jūros lygio, apsuptas kalnų ir pušynų. Vietname žinomas kaip daržovių, vaisių, gėlių šiltnamis Dalatas taip pat yra mėgstama vietnamiečių medaus mėnesio vieta. Išlikęs kolonijinių laikų mitas, kad Dalato vardas kilęs iš lotyniško posakio „teikiantis vieniems malonumą, kitiems – šviežumą“ (lot. *dat aliis laetitia aliis temperiem*).

Mūsų ketvertukas mėgaujasi gastronomine laime: pirmą kartą šiais metais valgome šviežių braškų ir avokadų ledų, ragaujame sūrių džiovintų aviečių ir saldžios vytintos jautienos, siurbčiojame vietinės žaliosios arbatos ir jau gerai pažįstamo

Tradicijos
išlieka...

www.midus.lt

rūgštaus „Dalat“ vyno. Vakarais geriame sojų pieno užkašdami plikytai pyragaičiais su kremu arba varškės pyragu su slyvomis.

Vieną dieną susipažįstu su ponu Hungu, pravarde Durklas. Jis – vienas iš „ramiųjų motociklininkų“ (angl. Easy Rider). Šie vaikinai yra gidai ir vairuotojai. Neretai priklausę Pietų vietnamiečių armijai ir atbuvę savo laiką perauklėjimo stovyklose, jie puikiai šneka angliškai. Keturiasdešimtmetis ponas Durklas įkalba mane su juo pakeiliauti po Dalato apylinkes. Mes aplankome šilkaverpių augintojus, naminės ryžių degtinės varytojus, kavos plantacijas. Greta vienas kitą keičiančių žalių Dalato kalnų, klonių ir kaimų vaizdų aš regiu liūdną iškirstų miškų pėdsaką („čia kažkada buvo tigrų, lokių ir beždžionių, bet dabar viską pardavėme kinams“), pertreštus laukus („dabar labai pelninga auginti geles“) ir polietileninėmis šiukšlėmis siaubingai priterštas pakeles („po karų mes tik neseniai numalšiname maisto alkį ir pradėjome pirkti daiktus“).

„Man pasisekė su darbu, beveik kasdien susitinku užsieniečių, dažniausiai europiečių. Pokalbiai su jais plečia pasaulėžiūrą, – nukreipęs akis į nudegintas kalvas pasidžiaugia Durklas, tačiau tuoj pat priduria, – mes negalime keliauti po vieną, visada grupėmis. Beveik neįmanoma išvažiuoti toliau Indokinijos. Apie pasaulį žinome tai, ką mums transliuoja žiniasklaida. Tačiau to negana.“

Dalato pušynai su nomenklatūrinėmis vilomis atrodo kaip Šventosios ir Paryžiaus hibridas. Mieste gyvena kūrybingi keistuoliai. Tarp jų – ponias Hang Nga. Ji susižavėjo Antoni Gaudi architektūra, todėl Dalate pastatė namą-medį, jį vietiniai vadina pamišusiu namu. Tai hipiškas viešbutis, kuriame kambariai-olos pavadinti žvėrių vardais. Pamišęs namas – keistas elementų iš Disneilendo, Alisos ir stebuklų šalies bei fantazijų miško tema mišinys. Viešbutyje yra ir memorialinis kambarys mirusiam partijos lyderiui ir jo žmonai. Name skamba Alos Pugačiovos daina „Milion alych roz“ vietnamiškai. Tiesiog tobulas betoninis kičas.

Saigono socialistinis kapitalizmas

Prasitęsiame vizas, nes mėnesio Vietnamui nepakanka. Pasiikiame Ho Ši Mino miestą, kurį visi vadina senuoju pavadinimu – Saigonu. Aš prisiklausiusi apie didžiausią Vietnamo miestą visokiausių gandų. Vienas iš jų – kad tai skubantis spūsciu, gatvės plėšikų ir verslo centras.

„Saigonas – socialistinėje aplinkoje išaugusių jaunųjų kapitalistų buveinė. Dvidešimt penkerių jie jau valdo fabrikus, stambias įmones, žiniasklaidos priemones“, – pasakoja vilnietė Vita, gyvenanti ir dirbanti čia beveik metus.

Savaitę, kai mes viešime Saigone, atidaryta nauja prabangi „Louis Vuitton“ aksesuarų parduotuvė. Miestas niekuo nenusileidžia kitiems Pietryčių Azijos mados, reklamos ir turizmo infrastruktūros megapoliams.

Vietnamiečiai verslūs. Karo su JAV istoriją jie irgi paverčia turizmo rinkos niša. Galima keliauti Ho Ši Mino keliais, apsilankyti ankstesnėje demilitarizuotoje zonoje tarp Pietų ir Vakarų Vietnamo, išlenkti „B-52“ kokteilį Saigono bare „Šių dienų apokalipsė“.

Netoli miesto Cu Chi tunelių sistema taip pat atidaryta užsieniečiams. Spraudžiuosi į tunelį, esantį pirmame

↑ JAUNAS
PIEMUO.

↓ PAMIŠĖS
NAMAS DALATE.

lygmenyje – trys metrai po žeme. Eiti reikia susilenkus, kai kur atsitūpus – ir tai turistams paplatinti takai. Mane siaubas sukausto jau po kelių dešimčių metrų judėjimo aklinoje tamsoje. O 40 tūkstančių vietnamiečių, daugiausia valstiečių, čia kovodami ir žūdami atsilaukė ketverius metus, dažnai savaitėmis neišlisdami į paviršių. Visa sistema sudarė apie 250 km sujungtų tunelių, išraustų nuo Saigono iki Kambodžos sienos. Amerikiečiams ši sistema buvo viena didžiausių kliūčių kare.

Pinigų alkis ar žiauri ironija vedė tuos, kurie visai šalia tunelių esančioje šaudykloje leido turistams tratinti iš Vietkongui (Vietnamo komunistai, kariavę su amerikiečiais) priklausiusių „kalašnikovų“, amerikietišku „M-16“ ir tolimojo nuoto-

lio „M-60“? Bet kokio ginklo kulka kainuoja vieną dolerį. Prie kiekvieno ginklo tingiai budi vietnamiečių kariškis, pasirengęs padėti turistams pataikyti. Beveik keista, kad taikiniai – kartoniniai tigrai.

Keršto troškimas ar aistra tiesai lemia cheminio ginklo paveiktų apsigimusių embrionų eksponavimą karo liekanų muziejuje Saigone? Slenku į kitą salę. Čia Pulitzerio premijos laimėtojų darbai, dingusių be žinios karo fotografų ir žurnalistų sąrašai. Nuotraukos keičia nuotraukas. Nepalnu barstomi miškai ir kaimai. Degantys ir išdaryti kūnai. Jau beveik bėgte praleikiu pro nuotrauką, kurioje amerikiečių karys laiko nukirstą vietnamiečio galvą. Tokią šypsena aš jau mačiau. Tų, kurie tyčiojosi iš musulmonų kalinių Abu Graibo kalėjime. Mano kantrybė baigiasi muziejaus kieme, šalia seisminės bombos „BLU 82“, sukurtos neva dideliems džunglių plotams Vietname išvalyti.

Kelios mintys paliekant Vietnamą

Mekongu plaukiame į Kambodžą. Paliekame šalį, kuriai pažinti mums neužteko penkių savaitių. Nepakaktų nė penkerių metų. O ir kaip galėtume mes, vakariečiai, suprasti tautą, kuriai vadovauja komunistų partija, kurios namų altorėliuose gyvena širdies dievai, šventyklose garbinamas Buda, o ryžių laukuose dar vis statomi antkapiai išėjusiesiems. Jie darbštumu nenusileidžia kinams, širdingumu – rusams, logika – prancūzams. Ir kartu tai yra tauta, kuri išspardė užpakalius kiekvienam, kas gviešėsi jos laisvės. Tiems patiems kinams, japonams, prancūzams ir amerikiečiams. Jų akyse šviečia feodalų, maro, napalmo ir bado nepalaužta valia. Tai kas aš tokia, kad vertinčiau juos abejotino tikslumo Vakarų civilizacijos matais? ■

PASAKOJIMŲ APIE KETVERTO KELIONĖ PIETRYČIŲ AZIJOJE TĖSINYS – KITUOSE „VERSLO KLASĖS“ NUMERIUOSE. KELIAUTOJAI INTERNETE: WWW.CRINGEL.COM

